

Program för Nationell forskarskola i Pedagogiskt arbete

1. Utgångspunkter

Regeringen föreslog i den forskningspolitiska propositionen (2000/01:3) att Umeå universitet skulle vara "värdhögskola" och därmed huvudansvarig för en nationell forskarskola i Pedagogiskt arbete. Detta blev också sedermera riksdagens beslut.

Forskaruskolan ingår i en nationell utbyggnad av forskning och forskarutbildning i anslutning till lärarutbildning och pedagogisk yrkesverksamhet.

Att vara värdhögskola innebär att ha det samordnande och formella ansvaret för forskarskolan. Umeå universitet har beslutat att den nyinrättade Fakultetsnämnden för lärarutbildning skall besluta i frågor som rör forskarskolan.

Antagning och examination av doktoranderna sker vid värdhögskolan eller partnerhögskola med examinationsrätt inom forskarutbildningen. Värdhögskola och partnerhögskolor medverkar i undervisning, handledning och administration

De medel som tilldelas forskarskolan i Pedagogiskt arbete används för att planera, organisera, administrera och genomföra forskarskolan. Liksom flertalet av de 16 föreslagna forskarskolorna har forskarskolan i Pedagogiskt arbete ett examensmål på 25 doktorander. För att detta skall vara möjligt krävs att ekonomiska resurser utöver de som direkt tilldelats forskarskolan tillförs.

I denna programhandling har vi inte funnit det nödvändigt att i texten citera gällande förordningar och föreskrifter rörande doktorander och forskarutbildning, vilka självfallet också gäller den nationella forskarskolan i Pedagogiskt arbete.

2. Nationell samverkan om forskarskolan i Pedagogiskt arbete

Partnerhögskolorna, dvs Karlstad universitet, Örebro universitet, Malmö högskola, Högskolan Dalarna samt Lärarhögskolan i Stockholm har utsetts av regeringen. Därutöver kommer Linköpings universitet också att ingå bland partnerhögskolorna, liksom Högskolan Kristianstad.

I sammanhanget bör också särskilt noteras att Utbildningsutskottet i sin behandling av den forskningspolitiska propositionen bland annat framhåller följande:

Forskarskolorna kan också förändra samarbetet mellan universitet och högskolor. Genom forskarskolor som bygger på samverkan mellan flera lärosäten kan forskarutbildningen utvecklas och dessutom nå fler studenter. Antagningen till de nya forskarskolorna kommer självfallet att göras utifrån de bestämmelser som finns i högskoleförordningen. I detta ligger att studerande från världhögskolor och partnerhögskolor inte har företräde framför andra sökande utan att forskarskolorna är öppna för alla behöriga sökande. Urval bland behöriga sökande skall, som föreskrivs i högskoleförordningen 9 kap. 6 §, endast göras med hänsyn till deras förmåga att tillgodogöra sig forskarutbildningen. (Utbildningsutskottets betänkande 2000/01:UbU6)

3. Forskarskolans bakgrund, inriktning och preliminära ställningstaganden

Forskarutbildning med anknytning till lärarutbildning och pedagogisk yrkesverksamhet är ännu svagt utvecklad i Sverige. Flera lärarutbildningar saknar, trots att de omfattar 120 poäng eller mer, direkta övergångsmöjligheter till forskarutbildning, vilket är otillfredsställande.

De metodiska och praktiska delarna utgör viktiga innehållsliga komponenter i den grundläggande lärarutbildningen. De institutioner som ansvarar för huvuddelen av dessa delar inom lärarutbildningen har oftast saknat egen forskning och forskarutbildning. Detsamma har gällt de institutioner som svarat för bl.a. förskollärarutbildning, fritidspedagogutbildning och utbildning i estetiska ämnen.

Den nationella forskarskolan i Pedagogiskt arbete tar dels sin utgångspunkt i dessa förhållanden, dels i den därmed sammanhängande utvecklingen mot ett nytt forskningsfält och en ny forskarutbildning. I bl.a. Karlstad, Linköping och Umeå har ett nytt examensämne benämnt "Pedagogiskt arbete" inrättats. Vid Örebro universitet inryms det område mot vilket forskarskolan är riktad inom examensämnet "Pedagogik med didaktisk inriktning".

En av avsikterna med forskarskolan är att bredda forskarutbildningen och forskningen med anknytning till lärarutbildning och pedagogisk yrkesverksamhet. Forskarskolan erbjuder härigenom de studerande ett alternativ till den reguljära forskarutbildningen i Pedagogik och till undervisningsinriktad forskarutbildning vid universitetens ämnesinstitutioner. Forskarskolan i Pedagogiskt arbete knyter sålunda an till den strategi för utveckling av forskning och forskarutbildning med inriktning mot lärarutbildning och pedagogisk yrkesverksamhet, som framfördes av Lärarutbildningskommittén (SOU 1999:63, ssk ss 266-270).

Den nationella forskarskolan i Pedagogiskt arbete kan med andra ord ses som ett exempel på de nya forskarutbildningar som nu växer fram. Lärarutbildningskommittén anförde:

Vid flera universitet och högskolor pågår, som nämnts, olika strävanden i syfte att utveckla en forskarutbildning som är riktad mot skolans, förskolans och vuxenutbildningens behov. I anslutning till lärarutbildningen växer nu "nya" forskarutbildningar fram: exempelvis pedagogiskt arbete, lärares arbete, didaktik och pedagogik med didaktisk inriktning. (a.a., s 267)

Forskarskolan i Pedagogiskt arbete representerar sålunda en strävan att bredda och förnya forskning och forskarutbildning med anknytning till lärarutbildning och pedagogisk yrkesverksamhet dels innehållsligt dels genom att svara upp mot kravet att "samtliga institutioner som medverkar i grundutbildningen också skall bedriva forskning och forskarutbildning i anslutning till grundutbildningsuppdraget" (a.a., s 267).

Pedagogiskt arbete är ett yrkesinriktat forskarutbildningsområde med syfte att bidra till professionsutveckling bland de pedagogiskt yrkesverksamma, till vilka även lärarutbildarna hör.

Forskning och forskarutbildning i Pedagogiskt arbete tar sin utgångspunkt i den pedagogiska yrkesverksamhetens praktik och teori och knyter därför främst an till de metodiska och praktiska delarna i grundutbildningen.

Forskning och forskarutbildning i Pedagogiskt arbete skall bidra till utveckling av vetenskapligt baserad kunskap och teoribildning om kunskapsbildning, pedagogiskt yrkesverksammas arbete, elevers utveckling och hur dessa processer är relaterade till och formade av de ekonomiska, politiska och sociala sammanhang av vilka de är en del.

Den nationella forskarskolan i Pedagogiskt arbete syftar till uppbyggandet av en för samhället nödvändig forskning och forskarutbildning, direkt knuten till lärarutbildning och pedagogisk yrkesverksamhet. Därigenom främjas den uppbyggnad av tre olika "forskningsinriktningar" svarande mot de tre huvudkategorier av institutioner, vilka medverkar i lärarutbildningen, som Lärarutbildningskommittén pekar på (a.a. ss 268-270).

Inom forskarskolan i Pedagogiskt arbete, som alltså tar sin utgångspunkt i den pedagogiska yrkesverksamhetens praktik och teori, kan en rad olika intressanta inriktningar utvecklas och preciseras. Följande exempel, som knyter an till aktuell forskning och forskningsuppbyggnad inom området vid de medverkande högskolorna, kan nämnas:

- En inriktning gäller den pedagogiska yrkesverksamhetens innehåll, förändring, yttre ramar och samhällskontext.
- En annan inriktning fokuserar den mångkulturella förskolan/skolan och frågan om bland annat integration och segregation. I vidgad mening gäller området också rasism och frågor om det pedagogiska arbetets värdegrund.
- Ett tredje område avser frågeställningar kring lärarutbildning och pedagogisk yrkesverksamhet i ett könsteoretiskt perspektiv.
- Ett fjärde område gäller skolämnenas framväxt, utveckling och gestaltning vad gäller undervisningsinnehåll och arbetsformer i undervisningen, bland annat forskning kring de estetiska ämnena samt forskning om förskolans/fritidshemmens innehåll.
- Nära sammanhängande härmed är ett femte område som rör frågor om den pedagogiska yrkesverksamhetens knytning till olika skolämnen och/eller skolformer, det vill säga framväxten av olika kategorier inom lärarprofessionen.
- Ett sjätte område gäller frågor om språk och kultur i pedagogisk praktik. Nära sammanhängande härmed är frågor som rör kultur och skapande, kulturell identitet, kulturella värderingar och kulturmöten, ungdomskultur och kulturanalys i relation till lärarutbildning och pedagogisk yrkesverksamhet..
- Ett sjunde forskningsområde gäller lärarutbildningens utveckling och betydelse i förhållande till den pedagogiska yrkesverksamheten,
- Ett åttonde område gäller informationstekniken inom såväl lärarutbildningen som den pedagogiska yrkesverksamheten.
- Ett nionde område avser betydelsen och resultaten av olika former av extern och intern styrning och kontroll av det pedagogiska arbetet och den pedagogiska yrkesverksamheten.

4. En sammanhållen forskarskola i Pedagogiskt arbete

Forskarskolan skall organiseras så att framväxten av en sammanhållen forskningsmiljö i Pedagogiskt arbete stärks. Detta kräver en kärna av handledare och doktorander, som kan ta ansvar för forskningsmiljön och för utvecklingen av forskarskolans kunskapsbas, men också ett fungerande nätverk.

I samverkan med partnerhögskolorna har en inventering gjorts av handledarkapacitet och möjligheter till samverkan med annan forskning och forskarutbildning gjorts. Inventeringen visar att det sammantaget inom forskarskolan finns god handledningskapacitet på de områden som ovan angivits.

Därutöver har frågan om samverkan i Pedagogiskt arbete och annan forskning och forskarutbildning granskats. Främst gäller det samverkan med ämnet pedagogik, men också med den ämnesinstitutionsförlagda forskning och forskarutbildning med inriktning mot lärarutbildning som nu växer fram. Denna samverkan gäller såväl handledning som kursutformning/kursgivning.

Alla doktorander skall delta i gemensamma kurser och seminarier. Erfarenheter från andra forskarskolor talar för en grundmodell med gemensamma, obligatoriska kurser under första året och mer individuellt valda senare under utbildningen. De gemensamma kurserna omfattar minst 20 poäng.

5. Antagning

Behörighetskravet för tillträde till forskarskolan i Pedagogiskt arbete är genomgången lärarutbildning enligt 1988 års ordning eller senare om minst 120 poäng samt två års yrkesverksamhet, eller motsvarande kompetens. Utlysning till forskarskolan i Pedagogiskt arbete är nationell.

Doktorander antagna till forskarskolan kan endast stationeras vid värd- och partnerhögskolor.

Examen kan avläggas i Umeå, Karlstad, Linköping och Örebro. Studerande som har studierna förlagda vid Malmö Högskola, Högskolan Dalarna, Högskolan Kristianstad eller Lärarhögskolan i Stockholm avlägger examen vid Umeå universitet.

Den forskarstuderande följer studieplanen för den Nationella forskarskolan i Pedagogiskt arbete . För varje doktorand skall därutöver en individuell studieplan upprättas.

För varje studerande som antas utses huvudhandledare och biträdande handledare och upprättas en individuell studieplan. Minst en av de bägge handledarna ska finnas vid det lärosäte där den studerande är stationerad.

Normalmodellen bör vara att studierna planeras så att examen kan avläggas efter fem år, vilket ger utrymme för 20% assistent- eller undervisningsarbete parallellt med forskarutbildningen.

Partnerhögskolorna medfinansierar verksamheten vid forskarskolan i enlighet med den budget som beslutats av Fakultetsnämnden vid Umeå universitet efter förslag från Forskarskolans ledningsgrupp.

För varje doktorand upprättas ett samarbetsavtal mellan den Nationella forskarskolan och resp. universitet/högskola där den studerande är stationerad.

Varje lärosäte skall kunna tillskjuta ekonomiska medel, i första hand för att utöka studiefinansieringen av doktorander. Medlen kan avse hela doktorandtjänster, de senare delarna av forskarutbildningen, procentdel av kostnaderna etc. Därigenom kan doktorander med redan ordnad studiefinansiering antas till forskarskolan.

6. Lokalisering av forskarskolans verksamhet

Kurser om sammanlagt 20 poäng avsedda för samtliga antagna anordnas i Forskarskolans regi. Forskarskolan anordnar också seminarier där de studerande återkommande får tillfälle att diskutera sina avhandlingsmanuskript mm.

Undervisning inom forskarskolan bör så långt möjligt ske med utnyttjande av modern teknik. IKT-baserade distansstudiematerial bör byggas upp inom forskarskolans ram. De gemensamma kurserna och seminarierna sker delvis i internatform.

I övrigt sker undervisning och handledning i görligaste mån vid det lärosäte där den studerande är stationerad.

7. Ansvar och ledningsgrupp

Organisatoriskt hör forskarskolan i Pedagogiskt arbete till Fakultetsnämnden för lärarutbildning vid Umeå universitet, som har det samlade ansvaret.

Forskarskolans verksamhet leddes initialt av en programkommitté med uppgift att påbörja arbetet med den nationella forskarskolan i Pedagogiskt arbete. Kommitténs uppgift var att utarbeta ett ramprogram. Gruppen skulle, vad gäller gemensamma kurser, även föreslå innehåll i forskarutbildningen. För detta arbete infortrade gruppen underlag från partnerhögskolorna och värdhögskolan.

Under 2001 har en ledningsgrupp tillsatts. Ledningsgruppen utsågs av fakultetsnämnden för lärarutbildning vid Umeå universitet. Ordföranden jämte en ledamot i ledningsgruppen representerar Umeå universitet. Var och en av partnerhögskolorna utsåg en ledamot i ledningsgruppen. Företrädarna för värd- och partnerhögskolorna har anknytning till forskning/forskarutbildning på lärarutbildningens område och har hämtats bland disputerade lärare.

En studeranderepresentant jämte suppleant utsågs på förslag av de studerande i Umeå. Två ytterligare studeranderepresentanter jämte suppleanter skall utses av de doktorander som antagits till forskarskolan.

I ledningsgruppen ingår vidare två representanter jämte suppleanter från yrkeslivet, vilka utses av företrädarna. En av dessa (jämte suppleant) har utsetts av fakultetsnämnden för lärarutbildning vid Umeå universitet den andra av Karlstads universitet (ordinarie representant) resp. Örebro universitet (suppleant).

Ledningsgruppen består av:

Professor Daniel Kallós, Umeå universitet (ordförande)

Företrädare för partneruniversitet och högskolor:

Högskolan Dalarna: Lars Pettersson (ordinarie), Mats Lundgren (suppleant)

Högskolan Kristianstad: Mona Holmqvist (ordinarie), Marie-Louise Hjort (suppleant)

Karlstads universitet: Anders Arnqvist (ordinarie), Hans Löden (suppleant)
 Linköpings universitet: Kerstin Bergqvist (ordinarie), Glenn Hultman (suppleant)
 Lärarhögskolan i Stockholm: Staffan Selander (ordinarie) Rose-Marie Ahlgren (suppleant)
 Malmö Högskola: Johan Elmfeldt (ordinarie), Ingegerd Tallberg Broman (suppleant)
 Umeå universitet: Gaby Weiner (ordinarie), Gun Malmgren (suppleant)
 Örebro universitet: Tomas Englund (ordinarie), Kersting Skog-Östlin (suppleant)

Företrädare för yrkeslivet:

Barbro Lundqvist, Skellefteå (ordinarie) Jonny Fjellner, Lycksele (suppleant)
 Gunnar Karlstedt, Årjäng (ordinarie), Lars Ekevärn, Örebro (suppleant)

Studeranderepresentanter:

Daniel Säfvenstedt, Umeå (ordinarie), Camilla Hällgren (suppleant)

Vakant

Vakant

Ledningsgruppen ansvarar för forskarskolans verksamhet inom ramarna för den verksamhetsplan och budget som antagits av fakultetsnämnden för lärarutbildning vid Umeå universitet på förslag av ledningsgruppen.

Ledningsgruppen skall årligen upprätta förslag till verksamhetsplan och budget och i övrigt verka för att forskarskolans mål och syften uppfylls.

Ledningsgruppen bereder frågor om antagning till forskarskolan.

FD Per-Olof Erixon, Umeå universitet, har anställts som föreståndare för den nationella forskarskolan för att tillsammans med en sekreterare administrera forskarskolans verksamhet inom de ramar och med de riktlinjer som ledningsgruppen antagit. Föreståndaren är föredragande i ledningsgruppen.

8. Internationalisering, jämställdhet och mångfald

Forscarskolan i Pedagogiskt arbete skall stå i nära kontakt med internationell forskning inom området.

Merparten av de pedagogiskt yrkesverksamma i Sverige är kvinnor. En av de tillsatta professurerna vid Umeå universitet inom området lärarutbildning har också givits en könsteoretisk profil. Den nationella forskarskolan i Pedagogiskt arbete har bland de prioriterade inriktningarna just lyft fram frågeställningar kring lärarutbildning och pedagogisk yrkesverksamhet i ett könsteoretiskt perspektiv.

Ett annat viktigt forskningsområde som lyfts fram fokuserar den mångkulturella förskolan/skolan och frågan om integration och segregation. Området gäller självklart också de vidare frågorna om rasism och det pedagogiska arbetets värdegrund.

9. Mål för forskarskolan

Mot bakgrund av det som sagts i det föregående kan målen för den nationella forskarskolan sammanfattas på följande sätt:

- Forskarskolan skall verka för att forskning och forskarutbildning med inriktning mot pedagogiskt arbete förstärks vid universitet och högskolor
- Forskarskolan skall därigenom bidra till en breddning och fördjupning av lärarutbildningens forskningsförankring
- Forskarskolan skall bidra till kompetensutveckling inom barnomsorg och skola
- Forskarskolan skall bidra till att bredda och fördjupa kunskapsutvecklingen inom området lärarutbildning och pedagogisk yrkesverksamhet
- Forskarskolan skall aktivt söka samverkan och samarbete med annan forskarutbildning med inriktning mot lärarutbildning och pedagogisk yrkesverksamhet
- Forskarskolan i Pedagogiskt arbete skall aktivt söka samverkan med Forskarskolan i Teknisk och naturvetenskaplig didaktik vid Linköpings universitet och med Forskarskolan i Matematikundervisning inrättad av Riksbanksfonden och med andra forskarskolor med direkt anknytning till Pedagogiskt arbete
- Forskarskolan skall aktivt samverka med kommuner och skolor/förskolor liksom med pedagogiskt yrkesverksamma.